

Таблиця 2 – Основні напрями досягнення інклюзивного відновлення України [3]

Напрямок	Трактування напрямку досягнення інклюзивного відновлення України
Публічне поле	популяризація спільного бачення і питань універсального дизайну, інклюзії серед громадян України, представлення теми прав осіб з інвалідністю, проведення дослідження сприйняття інвалідності тощо;
Практична реалізація	розробка методик моніторингу та підготовка алгоритму впливу, навчання працівників ОМС, експертів з доступності тощо;
Законодавче поле	зупинення законопроектів, які перешкоджають дотримання доступності, напрацювання одного підходу у різних ДБНах та інших нормативних актах, які висувають вимоги до безбар'єрності тощо;
Системні зміни	створення інституту консультантів на місцях з питань прав осіб з інвалідністю, збільшення кількості соціальних працівників з хорошою оплатою праці, створення/розвиток у громадах соціальних послуг тощо.

Отже, соціально-економічна відбудова України в повоєнний час має базуватись на принципі: «доступність потрібна всім, бар'єри не потрібні нікому» – враховувати інтереси всіх громадян, забезпечуючи тим самим рівність та можливість прав та розвитку для кожного. Така реалізація буде ефективно та спроможно імплементована за допомогою ретельно розроблених і впроваджених концепцій і моделей інклюзивності із залученням інструментарію публічно-приватного партнерства в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Спільна заява щодо важливості забезпечення інклюзивної відбудови. *Ліга Сильних*. URL: <https://ls.org.ua/zayavy/spilna-zayava-shhodo-vazhlyvosti-zabezpechennya-inklyuzyvnoyi-vidbudovy/> (дата звернення: 15.10.2023 р.)
2. Стале Інклюзивне Відновлення: Розвиток спроможності громад для задоволення місцевих потреб. *Проект Уряду Канади «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe)*. URL: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=d-zzaZx0Tv0&ab_channel=SURGeUkraine (дата звернення: 25.10.2023 р.)
3. Об'єднуємося для інклюзивної відбудови України : *Захід-мережування. Ліга Сильних*. URL: https://ls.org.ua/novyny/inklyuzivna-vidbudova-klyuchovi-princzipi-ta-pershi-kroki/?fbclid=IwAR2krRww9ZZWF4xaniC_2cwkcubhfBja8k4JLH8KccNNG52QgozAFTtxee8 (дата звернення: 29.10.2023 р.)

УДК 355.40:321:005.332.5

БАЛАШОВА І.П., магістрантка

Науковий керівник – **СОКОЛЬСЬКА Т.В.**, д-р. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

balashova2722119@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ І МЕЖІ ПРОЗОРОСТІ ВЛАДИ В УМОВАХ ДІЇ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року та запровадженням воєнного стану, сфера доступу до публічного інформування зазнала суттєвих змін. Воєнна ситуація поставила під сумнів традиційні норми функціонування держави та обмежила здатність громадян отримувати об'єктивну інформацію. Хоча у Законі України «Про правовий режим воєнного стану» прямих згадок про обмеження доступу до публічної інформації, у тому числі у формі відкритих даних, немає.

Ключові слова: публічна інформація, доступ до інформації, воєнний стан, права громадян.

Право на доступ до інформації – одне з основоположних прав людини. Прозорість, гласність та підзвітність влади неможливо реалізувати без дієвого механізму доступу до публічної інформації. У тому числі, у формі відкритих даних. Законодавство у сфері доступу до публічної інформації в Україні почало позитивно змінюватися після Революції Гідності, адже однією з вимог громадськості була повна відкритість влади.

Базові права доступу громадян до інформації регулюються Конституцією України та низкою законодавчих та підзаконних актів. Основними є закони України «Про інформацію» та «Про доступ до публічної інформації», мета якого, зокрема, - забезпечення прозорості та відкритості суб'єктів владних повноважень і створення механізмів реалізації права кожного на доступ до публічної інформації. Закон ухвалено у 2011 році і він продовжує діяти в період воєнного стану. Стаття 10 цього закону розкриває суть поняття «публічна інформація у формі відкритих даних» - це публічна інформація у форматі, що дозволяє її автоматизоване оброблення електронними засобами, вільний та безоплатний доступ до неї, а також її подальше використання. Розпорядники інформації зобов'язані надавати публічну інформацію у формі відкритих даних на запит, оприлюднювати і регулярно оновлювати її на єдиному державному веб-порталі відкритих даних та на своїх веб-сайтах. Проте, в умовах воєнного стану, який введено в дію Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», через загрозу інтересам національної безпеки багато державних сервісів, що містять відкриті дані, призупинили роботу або працюють з обмеженнями.

У березні 2022 року уряд прийняв Постанову КМУ №263, згідно з якою «на період дії воєнного стану міністерства, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади можуть (в тому числі) зупиняти, обмежувати роботу інформаційних, інформаційно – комунікаційних та електронних комунікаційних систем, а також публічних електронних реєстрів»[6]. Іншими постановами уряд обмежив публікацію даних у сфері закупівель, доступ до земельного кадастру, реєстрів і сервісів Міністерства юстиції та інших інформаційних систем.

У процесі дослідження встановлено, що у травні 2022 року у Закон України «Про правовий режим воєнного стану» внесли зміни, після яких у період дії воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування, військово – цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також їхніх посадових осіб не поширюються вимоги пункту 3 частини першої (у частині оприлюднення проєктів актів), частини четвертої статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Ситуацію щодо того, як законодавчо обмежує режим воєнного стану право на доступ, дослідили експертки з питань доступу до публічної інформації Христина Буртник та Тетяна Олексюк в аналітичному звіті «Доступ до публічної інформації та виклики для судової влади в умовах війни». Їхній висновок такий: «жодних нових обмежень, пов'язаних із дією правового режиму воєнного стану, чи змін щодо регулювання відносин щодо надання інформації на запити, законодавство не містить»[2,с.20]. Продовжує цю думку Олександр Слобожан, виконавчий директор Асоціації міст України. Він зазначає, що «сам правовий режим воєнного стану не є підставою для згортання усіх напрацювань відкритого врядування... Прозорість, відкритість, підзвітність, а також застосування технологій та інновацій – фундаментальні принципи, які роблять життя суспільства комфортнішим...»[7,с.5]. Ці експертні думки дають нам підстави стверджувати, що Закон України «Про правовий режим воєнного стану» не передбачає прямої можливості встановлювати будь – які заборони чи обмеження щодо розгляду запитів на інформацію.

Ми погоджуємося з тим, що в умовах війни влада обмежила доступ до інформації з підстав безпеки та внутрішньополітичних обставин. Водночас, на вимогу громадськості змушена шукати баланс між прозорістю та безпекою. У секретаріаті Уповноваженого ВРУ з інформаційних прав теж наголошували, що потреба людини у відкритих даних суттєво зросла після повномасштабного вторгнення, і ситуація з відкритими даними була кричуща, «адже органи державної влади безпідставно прикриваються умовами воєнного стану та не інформують про свою діяльність»[4].

Під час дослідження з'ясувалося, що упродовж липня - серпня 2022 року Міністерство цифрової трансформації проводило громадські слухання стосовно формування вичерпного переліку наборів даних, які підлягають опублікуванню, та даних, публікація яких під час воєнного стану не здійснюється. Результати слухань наразі невідомі, проте низка громадських організацій виступили проти такої ініціативи. Зокрема, «Рух чесно» виступив проти обмеження доступу до важливих суспільно значимих даних. Через півроку після повномасштабного вторгнення Росії в Україну громадськість голосно заявила про важливість відкриття реєстрів і та поновлення доступу до публічної інформації. Майже 60 представників громадського сектору у своїй спільній публічній заяві піддали критиці той факт, що низка державних інституцій приховали частину публічної інформації, зокрема у формі відкритих даних про свою роботу, закрили держреєстри та призупинили інформування про свою роботу. «Закритість держреєстрів та відсутність доступу до суспільно важливих даних призводить до корупції, відсутності підзвітності та відповідальності й, що найголовніше, — до втрати довіри до ключових державних інституцій», - йшлося у заяві[5]. Під час дослідження з'ясувалося, що на вимогу міжнародних партнерів та під тиском громадськості 12 жовтня 2023 року набрав чинності Закон України № 3384-ІХ, яким відновлено декларування. НАЗК відкрив публічний доступ до Реєстру 10 грудня 2023 року з урахуванням безпекових заходів.

Отже, ми робимо висновок, що через воєнний стан доступ до багатьох реєстрів був тимчасово обмежений, оскільки деякі дані, які у мирний час використовуються для боротьби з корупцією, розвитку економіки та побудови демократичного суспільства, потенційно можуть бути використані Російською Федерацією проти України. Однак, не в усіх випадках обмеження доступу до інформації було легітимним. Тому, одним із основних завдань суспільства після завершення війни залишається контроль за прозорістю рішень, ухвалених державою за цей період, та перевірка наявності фактичного доступу до інформації у реєстрах, зокрема, тих, які становлять суспільний інтерес.

Список використаних джерел

1. Бабинська Н. Публічна інформація у формі відкритих даних в умовах воєнного стану: специфіка, парадокси, поради. Центр демократії та верховенства права: веб-сайт. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/vidkryti-dani-voyenyi-stan/> (дата звернення: 08.11.2023).
2. Буртник Х. Доступ до публічної інформації та виклики для судової влади в умовах війни. URL: <https://drive.google.com/file/d/1IJxcaMh36n-fyExi9ouE37-Ulf-tlRBo/view> (дата звернення: 03.11.2023).
3. Ващук – Огданська О. Обмеження доступу до публічної інформації під час війни: про що говорить судова практика? Центр демократії та верховенства права: веб-сайт. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/dostupu-sudova-praktyka/> (дата звернення: 08.11.2023).
4. Саліженко О. Війна і відкриті дані: де межа між небезпекою та підзвітністю? Чесно: веб-сайт. URL: <https://www.chesno.org/post/5362/> (дата звернення: 08.11.2023).
5. Громадськість вимагає відкрити реєстри та поновити доступ до публічної інформації. Заява. Чесно: веб-сайт. URL: <https://www.chesno.org/post/5533/> (дата звернення: 02.11.2023).

6. Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану. Постанова. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.11.2023)

7. Доступ до публічної інформації. Відкриті дані. Відкриті громадські простори. [методичні рекомендації] 2023. С. 46. Децентралізація: веб-сайт. (дата звернення: 03.11.2023). URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/854/vidkryte_vryaduvannya_2023_a.pdf

8. Про практику застосування адміністративними судами законодавства про доступ до публічної інформації. Пленум Вищого адміністративного суду України. Постанова. URL: https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/Postanova_Plenumu_29_09_2016_N10_dostup_do_publichnoi_informacii-1.pdf (дата звернення: 03.11.2023)

УДК: 342:52

БАЛІЦЬКА Н.І., магістрантка

Науковий керівник – **ПАНАСЮК В.І.**, канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

maks.228.nata@gmail.com

ГЕНДЕРНІ КВОТИ ЯК ШЛЯХ ДО ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ПУБЛІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ

Проаналізовано концепцію гендерних квот, практичний експеримент їх впровадження, а також приклади реалізації механізму у країнах Європи та Україні. Також представлено деякі моделі реалізації такого інструменту в Україні через призму Виборчого Кодексу 2020.

Ключові слова: гендерні квоти, гендерна рівність, публічна політика, Виборчий кодекс.

Упродовж останніх десятиліть у світі та в українському суспільстві відбулися суттєві зміни щодо осмислення та легітимації концепції гендерної рівності. Було зроблено ряд кроків задля впровадження інституційного механізму її забезпечення, у тому числі на вищих рівнях публічного управління та сфері прийняття політичних і державних рішень. Одним з елементів системи, спрямованої на утвердження гендерної рівності, є так звані гендерні квоти або спеціальні тимчасові заходи («позитивні дії»), спрямовані на подолання наслідків гендерної дискримінації й збільшення кількості жінок на певних позиціях або сферах (дипломатичній, політичній, освітній тощо).

Станом на початок 2022 року гендерні квоти існують у понад 55 країнах світу. Вони варіюються як розміром (від 30% до 50%), так і форматом закріплення (загальнообов'язкові або добровільні). Інструмент «База даних гендерних квот» («Gender Quotas Database») дозволяє оцінити як загальну ситуацію щодо запровадження гендерних квот у світі, так і в конкретній країні, зокрема [1].

Найбільш успішними європейськими країнами в контексті рівного представлення жінок та чоловіків у національних парламентах (жінки займають понад 40% місць) станом на 2022 рік були: Швеція (46%), Андорра (46%), Нідерланди (41%), Бельгія (43%), Іспанія (42%), Швейцарія (46%), Фінляндія (47%), Ісландія (48%) та Норвегія (46%). Понад 30% місць отримали жінки в національних парламентах у таких країнах, як: Франція (38%), Австрія (40%), Сербія (35%), Італія (32%), Португалія (36%), Німеччина (35%), Литва